

Словенски феминизам и жанр женског портрета у часопису

*Југославенска жена*¹

Рад се бави жанром женског портрета у часопису *Југославенска жена* који је излазио од 1917. до 1920. године у Загребу. Његова уредница, словеначка књижевница Зофка Кведер, претворила је свој часопис у место умрежавања истакнутих жена са простора словенских земаља. Она и њене сараднице објављују не само биографске текстове, већ и књижевне прегледе дела словенских књижевница, па тако не доприносе само развоју идеје о словенском феминизму, већ и идеји о стварању историје женске словенске књижевности. Осим о књижевницама, портрети су писани и о женама у науци, историјским личностима, добротворним радницама и уметницама. Часопис стога, поред тога што превазилази просторне границе држава, има и дијахронијски и синхронијски карактер, јер су текстови посвећени како истакнутим женама кроз историју тако и савременицама.

Кључне речи: Зофка Кведер, Југославенска жена, женски портрет, словенски феминизам, биографистика

Словеначка феминисткиња и књижевница Зофка Кведер, живела је у Прагу од 1900. до 1906. године са хрватским песником Владимиром Јеловшеком. Током свог боравка у Прагу, посећивала је прашке боемске кафе попут *Униона* и *Славије* и студентска удружења попут *Славије* и *Праге*, у којима је владала културна атмосфера. Тамо је упознала Зденку Хаскову, Милославу Сисову, Хелену Малиржову, Марију Мајерову,² а касније ју је Зденка Хаскова упознала с књижевницом Руженом Свободовом. У Прагу је читала скандинавску књижевност, чешка није оставила нарочито снажан утисак на њу, а студирала је руску. Писала је за чешке новине и преводила словеначку књижевност на немачки.³ Тако је успоставила везе и са уредницама Аном Зиеглосеровом, Терезом Новаковом, између осталих.⁴

Треба имати у виду да је у време када је Зофка Кведер живела у Прагу, Чешка и даље била под влашћу Аустроугарске монархије и да је због тога рани феминистички покрет од почетка био везан за национални покрет. Чехиње нису наилазиле на отпор Чеха у борби за права жена на високо образовање и гласање, јер су делили потчињен положај. С обзиром на то да су као народ имали заједничког непријатеља, Чеси и Чехиње су се

заједничким снагама борили за своја права и слободу. Све време током борби за еманципацију, жене су имале подршку Томаша Масарика, будућег првог председника Чешке републике, који је захваљујући браку с Американком Шарлот Гариг био под јаким утицајем прогресивних идеја са Запада.⁵ Такво окружење је утицало и на обликовање Зофкиних односа с истакнутим Чехињама и на стварање читаве мреже контаката феминисткиња с простора словенских земаља.

Зофка Кведер се с Владимиром Јеловшеком и њиховом ћерком Владом преселила у Загреб, где су рођене још две њихове ћерке. Јеловшек и Кведрова су се развели, а она се 1914. године венчала с хрватским политичарем Јурајем Деметровићем. У Загребу је основала и уређивала часопис *Југославенска жена*,⁶ који је излазио од 1917. до 1920. године. У њему је, између осталог, објављивала новости из чешких феминистичких кругова и портрете чешких феминисткиња и књижевница. Осим текстова који су производ њених личних познанстава и везаности за прашке дане, у часопису су објављивани и текстови о Рускињама и Пољакињама, због чега се може сматрати ризницом знања о словенском феминизму и везама јужнословенских феминисткиња с феминисткињама из западнословенских и источнословенских земаља. Значај биографистике за учвршћивање тих веза у *Југославенској жени* изузетан је, на шта указује већ бројност чланака ове врсте. Биографски портрети Чехиња посвећени су Ружени Сводобовој, Елишки Краснохорској и Ани Памровој, Рускиња Соњи Ковалењској, и Пољакињи Марији Конопницкој. О заступљености биографског жанра у часопису говори и одређен број текстова посвећених јужнословенским, односно српским, хрватским и словеначким феминисткињама и књижевницама Марији Јамбришаковој, Фрањи Тавчаревској, Марији Строци, Катарини Зринској, Вери Ткалец, Ани Видовић, Јелисави Прасничкој, Исидори Секулић.⁷

Жанр женског портрета, женска историја и (југо)словенски феминизам

Жанр женског портрета је као појам у српску књижевну теорију увела Станислава Бараћ у својој тези „Жанр женског портрета у српској периодици 20-их и 30-их година 20. века“. Женски портрет се сматра карактеристичном појавом српске односно југословенске женске периодике. Према ауторкиним речима, жанр женског портрета је одређен његовим функционалним одликама које укључују: настанак текста у контексту женског ауторства или борбе за женска права, представљање развијене слике жене,⁸ еманципаторску тенденцију, успостављање везе с идеологемом нове жене,⁹ приказивање

положаја жене у оквиру патријархалног друштва, свесно или несвесно учествовање у женској историји. Станислава Бараћ наводи и то да је форма женског портрета разноврсна, те он може бити и у облику вести, белешке, некролога, фељтона, полемике, кратке биографије, есеја, студије, приче или песме.¹⁰

Поред тога, временом се развијала и једна варијанта женског портрета под називом портрет-научна студија. Он је обухватао женске портрете из угла правне теорије, историографије, социологије, филозофије, књижевне теорије, књижевне критике, етнографије. Иако је ова варијанта женског портрета релативно нова појава, она је имала претече у часописима из међуратног периода.¹¹ Несумњиво их има и у часопису *Југославенска жена* (1917–1920), где су заступљени женски портрети различитих облика.

Због тога, говорећи о *Југославенској жени*, Жарка Свирчев наводи да, иако је као теоријски оквир и жанровска категорија женски портрет применљив на широк спектар текстова, требало би имати у виду да он некад поприма и одлике других жанрова, најчешће биографије и књижевне критике. Жарка Свирчев их описује на следећи начин:

Хибридно конципирани, портрети су доносили биографије жена, акцентујући интелектуалне профиле и њихову идеолошку опредељеност, одлучност и борбеност у савлађивању друштвених препрека, као и интерпретацију њихових књижевних текстова стављајући тежиште на еманципаторски дискурс који их прожима. Важност и значај јавног ангажмана, моћ писане речи и подстицајност личног примера у еманципаторским процесима лајт-мотиви су женских портрета у којима су представљене списатељице. Мозаички укрштени портрети претходница формирају богату мрежу женског ауторства чији је циљ успостављање континуитета женске стваралачке традиције и својеврсна подршка/огледало савременицама.¹²

Како Жарка Свирчев овде наговештава, у уској вези са жанром женског портрета је појам женске историје. Тим односом се бавила Дара Шљукић, наглашавајући да у њему главну улогу игра жанр женске историографије. Жанр женске историографије имао је дугу традицију и покушавао је да помоћу женских портрета допринесе видљивости женске историје. Женски портрет је тако био важно средство у решавању проблема женске историје, која се увек односила на другу, невидљиву, алтернативну историју.¹³

Часопис *Југославенска жена* сагледан у светлу жанра женског портрета, објављивао је портрете о југословенским женама, али у знатној мери и портрете о словенским женама.¹⁴ Захваљујући томе, овај жанр је послужио и за развијање теоријског оквира словенског феминизма. Као колевка социјалистичких идеја у Европи, јасно је да су словенске државе и народи били плодно тле за неговање феминистичких идеја. Прикази истакнутих жена из словенских земаља допринели су стварању мапе њихових међусобних утицаја и увиду у усклађеност динамике феминистичког развоја. То заузврат доноси нову перспективу и поглед на читаво европско културно наслеђе, јаснију слику о историји феминизма на глобалном плану, а потенцијално крчи пут и ка новим теоријским разматрањима феминизма.

Ружена Свободова, Елишка Краснохорска, Ана Памрова

Текст о Ружени Свободовој је написала сама Зофка Кведер и он је веома близак романсираној биографији. Не садржи толико биографске податке колико описује личност ове чешке књижевнице и добротворке. Проткан је и лирским описима разговора које је ауторка водила са њом, њиховим заједничким искуствима и личним односом. Ауторка уводи читатељку у текст следећим речима:

Не чини ми се тако давно, што сам у Прагу с драгом пријатељицом, др Зденком Хасковом, посјећивала Ружену Свободову. Не знам, да ли још станује тамо на Малој страни у другом кату једне куће, из чијих се прозора пружа очима предивна слика блиских Храдчана...¹⁵

Већ након написаних првих редова, Зофка успоставља субјективни и исповедни тон, одустаје од безличног и свезнајућег приповедања, са циљем да читалачкој публици приближи лик своје пријатељице. Ружена Свободова приказана је не само као изванредна романтичарка, већ и као социјална радница која је нарочито посвећена васпитању и образовању сиромашне деце. Њена преданост хуманитарним активностима долази до изражаја, јер нам текст сведочи о несебичном жртвовању и нарушавању сопственог здравља зарад помагања деци и младима. Ауторка Зофка Кведер се осврће и на дело Ружене Свободове *Претежак клас*, даје краћу критику њене прозе, природе њених јунакиња и уопште естетике у оквиру које пише:

Њезина је умјетност прворедна, суптилна, дубока. Њезине јунакиње пате од живота, јер имаду исувише душе. [...] Она је донекле романтичарка, романтичарка не само у својим књигама, него и у својем животу. Воли љепоту, силно воли љепоту...¹⁶

Чланак је написан у знак дивљења и поштовања према Ружени Свободовој и њеном делу, на књижевничин педесети рођендан.

Зофка Кведер је посветила чланак сличног карактера и чешкој песникињи Елишки Краснохорској, којим слави непролазност њеног дела и неизбрисивост њеног лика. Текст је написан на песникињину седамдесетогодишњицу, а његов значај се огледа не само у биографској већ и у другим димензијама. Пре свега, Зофка Кведер почиње уводом где даје сажетак чешке женске књижевности и истиче његов значај за културни развој чешког народа. Наводи Божену Њемцову, Каролину Светлу, Терезу Новакову, Ружену Свободову и Елишку Краснохорску, као највеће чешке књижевнице. Тако у самом уводу указује на постојање свести о женској књижевној историји, а употпуњује га стављањем у контекст друштвено-политичких прилика у којима су оне стварале. Како доба националног усхићења погодује развоју романтичарске и херојске поезије, Краснохорска је имала прилику да се оствари као песникиња родољубивих стихова блиских њеном духу. Ауторка објашњава да песникињин романтизам није проналазио публику у мирним временима у каквим су се развијали натурализам, декадентизам и импресионизам, али да је у бурним временима увек оживљаван и праведно вреднован. Осим тога, Кведрова је и у овај текст као и у текст посвећен Ружени Свободовој, унела и дозу аутобиографског. Присећа се књижевних расправа између романтичара и модерниста које је пратила током свог живота у Прагу, али закључује да у преломним историјским тренуцима као што су тренуци успостављања националне слоге и јединства, и сами Краснохорскини противници одају почаст њеној идеалистичкој и патриотској поезији. Писала је Елишка Краснохорска, осим тога, и либрета за опере истакнутих композитора, а показала се и као изврсна преводитељка. Текст је, према томе, значајан из више углова: угла жанра женског портрета, чешког националног питања и чешке књижевне историје.

Зофка Кведер је дала преглед и некњижевних подухвата ове велике Чехиње. Сазнајемо да је управљала Женским производним друштвом које је претходно основала Каролина Светла, а у њему је подстицала производњу и продају народних чешких везова. Основала је и женски часопис *Женски листови* године 1875. Исте године је основала и друштво *Минерва*, које се залагало за отварање прве женске гимназије.¹⁷

Међу заслужним Чехињама на страницама *Југославенске жене* пронашла је своје место и Ана Памрова. Кратак текст о њој је написала Јулка Хлапец Ђорђевић и, мада нема карактер биографије, значајан је за стварање интелектуалних веза између домаћих читатељки и чешких ауторки. Хлапец Ђорђевић замера списатељици то што у свом делу одступа од феминистичког приступа друштву, али је препоручује претплатницама часописа као занимљиву интелектуалку која заузима важно место на чешкој интелектуалној сцени.

Соња Коваљевска

Портрет Рускиње Соње Коваљевске саставила је Ружа Стојановић. Као што ће касније и сама Зофка Кведер у тексту о Камили Луцерни позивати жене на високо образовање и ангажовање у јавном раду, тако и Ружа Стојановић својим чланком о Соњи Коваљевској одаје признање пиониркама у академској сфери. Руска математичарка Коваљевска, приповеда Ружа Стојановић, истакла се као врсна научница, али је читатељкама *Југославенске жене* она битна управо из разлога што је својим жртвовањима осигурала право на високо образовање свим женама.

Према жанру, текст је биографија, а обogaћен је и занимљивим детаљима и анегдотама из живота ове научнице. Ипак, осим математичких записа, она је оставила за собом и веома добре књижевне текстове, под утицајем своје старије сестре, Ањуте Коваљевске, која је објављивала у руским часописима и познавала Фјодора Достојевског. Соња је по завршетку докторских студија и освојених награда за математичка открића, постала професорка Универзитета у Стокхолму. Није престала да се бави писањем, па је објављивала чланке и критике у новинама, а њена драма *Борба за срећом*, веома је добро примљена. Соња је била добра пријатељица с истакнутом шведском списатељицом Елен Кеј, те нам је јасно да је била свесна значаја своје улоге и свог места у интелектуалној средини.

Обимнија биографија Соњина завршена је речима којима јој се одаје почаст не као математичарки и не као књижевници, већ првенствено као жени:

Она је жртвовала свој лични живот да би скинула окове који су је спутавали и прокрчила пут данашњем женскињу, које иде правим путем не борећи се са оним тешкоћама, каквим су имале Соња Коваљевска и њена генерација.¹⁸

Марија Конопница

О Пољакињи Марији Конопничкој писала је Зденка Марковић у тексту под називом „Марија Конопница: пољска пјесникиња пука“. Захваљујући уводу посвећеном политичким (не)приликама у којима се Пољска налазила, укључујући и неуспели устанак 1863. године, ауторка скицира окружење у ком дело Марије Конопнице добија прецизније контуре. Њена поезија описана је као спој романтизма и новије, позитивизмом обојене естетике, а у који је утиснута љубав према пољском сељаку, раднику и уопште, малом човеку. Зденка Марковић пјесникињу назива најизразитијом представницом једне књижевне епохе која је икад постојала и њен књижевни портрет дели на два сегмента на основу тематике, мотива и сензибилитета на тзв. поезију боли и поезију тужбе. Конопница се приказује као пјесникиња лирике и епике, где долази до изражаја њено дубоко разумевање како осећања пољског народа тако и приповедачких поступака.

Иако се овај текст пре може сврстати у студије него у биографије, његов потенцијал не лежи толико у анализи родољубиве поезије колико у идеји о жени која је пробудила свој народ из духовног мртвила и повратила му наду и борбеност за слободу.

Исидора Секулић

Иако замишљен као критичка оцена стваралаштва велике српске књижевнице Исидоре Секулић, овај текст професора Јована Грчића има претензије да на једном месту изложи краћу упоредну анализу словенске женске књижевности. У тексту читамо:

[...] с друге је стране Исидора Секулићева и сувише сталожена те душевно и умно разбистрена, а да би се заносила нихилистичким идејама Русиње Вере Сасулићеве или се поводила за – по Брандесу – циганском природом Русиње Соње Ковалевске за коју пријатељица јој Шведкиња Елен Кеј вели, да је осећала своје мисли и мислила своје осећаје. Исидора Секулићева сретно уме у себи да споји симпатичну искреност, простодухост, носталгију Чехиња Божене Њемцове (Барбаре Панкове) и Каролине Светле (Јоханке Ротове) те Пољакиње Марије Родјевичевне са истинском и фином карактеристиком, с отвореним, здравим погледом на живот [...].¹⁹

Након хвалоспева упућеним Исидорином делу „Ђакон Богородичине цркве“ и делу чији назив аутор не помиње, мада је засигурно у питању дело „Из прошлости“, дат је и кратак осврт на њено целокупно дотадашње стваралаштво. Грчић потом завршава свој експозе следећим речима: „Било би прерано, о Исидори Секулићевој као књижевници изрицати одлучан суд. [...] А завршну реч о њој оставимо да изрече какав наш Сент-Бев, када буде састављао галерију знаменитих југославенских жена.“²⁰

Иако је објављен велики број текстова о Српкињама и њиховим достигнућима на пољу борби за права жена у *Југославенској жени*, ова кратка критика дела Исидоре Секулић једина је која се бави српском књижевницом, односно конкретном женом из Србије. Текст се усредсређује искључиво на књижевну вредност дела, за разлику од осталих текстова о књижевницама попут оног о Пољакињи Марији Конопницкој у ком се књижевна димензија прожима са ангажованом и патриотском.

Марија Јамбришакова, Вера Ткалец, Ана Видовић, Јелисава Прасничка, Камила Луцерна, Катарина Зринска, Марија Строци

Како је часопис излазио у Хрватској, не чуди то што највећи број биографских текстова за предмет има заслужне жене хрватске историје и јавне сцене.

Прилогом о Марији Јамбришаковој представила се Љуба Дракулић Плецер, већ у првом броју *Југославенске жене*. Текст је настао на седамдесетогодишњицу ове хрватске просветне раднице, а међу првим редовима ауторка одређује тон: „Није ми накана да будем њезиним биографом, хоћу тек, да је хрватским женама прикажем таквом, као што она живи у успомени њене бивше ученице.“²¹

Упркос томе, текст обилује значајним биографским подацима, те несумњиво има особине једне биографије. Марија Јамбришакова представљена је као брижна и посвећена учитељица и боркиња за високо образовање жена, нарочито у области педагогије и књижевности, боркиња за једнако право на запослење и једнако плаћен рад мушкараца и жена. Њене заслуге на том пољу деловања посматрају се првенствено кроз љубав према хрватском народу, кроз мајчинску наклоњеност васпитању и образовању деце која се описује као природна урођеност код жена. Улога Марије Јамбришакове, иако конзервативна за данашња схватања, у Хрватској у 19. веку била је изразито еманципаторска и пионирска.

Сродан овом чланку је и портрет Vere Ткалец који је потписала Ружица Шарић Цихлар и у њему наилазимо на следеће запажање:

Читамо о великим женама страних народа, желимо упознати њихов рад, дивимо им се и жалимо што и у нас нема таквих жена. А у исти мах поред нас ступа жена, којој се сватко поклонити мора, а коју у истину и не познајемо. Вриједности и значење Вере Ткалец није само у овој њезиној великој бризи и љубави за дјечицу, она је и пером искитила многу страницу наше социјалне литературе.²²

Желећи да искаже поштовање према својој бившој учитељици, ауторка се диви њеној љубави према деци и народу. Истиче њен неуморан рад на образовању и борби против порока, подстакнут надом у што светлију будућност своје отаџбине.

За оживљавање лика и дела првих илирских песникиња у *Југославенској жени* заслужан је Већеслав Хенеберг у есеју „Ана Видовића“. Он се осврће на женску поезију објављивану у *Даници илирској* у епохи романтизма. Надахнуте идејом националног препорода, своје песме пуне патриотског заноса објављивале су Јулијана Гај, Анка Обреновић, Драгојла Вочинчић, Драгојла Јарневић и Ана Видовић. Од њих је последња, Ана Видовић, оставила највише трага у историји женске књижевности па јој је портрет посвећен. Осим кратке биографије, дата је и критика њене песме и указано на значај који је имала у тада младој илирској књижевности.

Од осталих знаменитих Југословенки описана је и Јелисава Прасничка, жена која је читав свој живот посветила културном уздизању свог народа и борбама за права жена. Аутор чланка је Јосип Пасарић, а Јелисавина постигнућа су сажета у следећим речима: „[...] госпођа Јелисава Праснички може се сматрати зачетницом не само књижевног друштва за пучку просвјету, него и женскога удружена у Хрватској, те се с правом убраја у коло знаменитих југословенских жена.“²³

Краћи биографски есеј о Камили Луцерни написала је Зофка Кведер, на њену педесетогодишњицу и повлачење из просветарског света. Дајући назнаке о ауторкином кретању у професорској каријери, Зофкин текст поприма тон манифеста у ком се жене позивају на академско образовање и учествовање у јавном животу, а све у служби напретка и уздизања читавог народа. Као пример за узор, користи се Камила Луцерна и српске књижевнице и научнице. Читамо:

Ми друге жене желимо, да наше академски образоване жене у већој мјери него до сада давају иницијативу у јавноме народноме раду у нашим

феминистичким и социјалним потхватима како то раде Српкиње у Београду и како су то радиле њихове предшаснице.²⁴

Такође, подужу биографију једне истакнуте хрватске родољупке и племићке из седамнаестог века, Катарине Зринске, потписује Марјана Подољ. Испреплетана историјским догађајима, ова биографија велича баницу Катарину Зринску, не само као активну учесницу у доношењу битних одлука за свој народ, већ и као просветну радницу. Текст је, између осталог, важан не само због покушаја да жртве и труд Катаринин сачува од заборава, већ и због тога што се осврће на зачетке хрватске женске књижевности почев од петнаестог до седамнаестог века.

Биографија која се надовезује на биографију Катарине Зринске јесте она коју је Јосип Павић посветио хрватској позоришној глумици Марији Строци, на њену педесетогодишњицу. Њено глумачко умеће, као и њене особине попут ведрине и великодушности, према ауторовим речима, убрајају је у редове највећих глумица и жена са наших простора. Аутор пише надахнуто о својој пријатељици и разним начинима на које је задужила хрватски народ и његову књижевност, а улогу Катарине Зринске описује као улогу којом је оживела ову знамениту историјску личност и пробудила национално саосећање према њеном трагичном и пожртвованом животу.

Фрања Тавчарјева

Портрет Фрање Тавчарјеве пише сама Зофка Кведер. Написан с надахнућем, о својој сународници Кведрова приповеда истичући њену филантропску природу. Фрања Тавчарјева је представљена као отелотворење демократских начела на којима почивају сви словенски народи, у погледу чега се разликују само Хрвати чија је свест одвише обликована под утицајем мађарске. У тексту се истиче значај демократије за опстанак и јединство једног народа, а „између редова” осећа се утицај марксистичких идеја. Једнакост и бескласност друштва истичу се као највеће вредности словенских народа, а Фрања Тавчарјева својим животом доказује читаву лепоту ових начела.

Захваљујући Зофкиној прози испуњеној заносом, дух словеначког народа се представља као близак српском и чешком духу. Фрања Тавчарјева, као супруга градоначелника Љубљане и јавна личност, задобила је симпатије народа због своје скромности, несебичности, простодушности и доброте. Нарочито су сликовити описи њеног рада са послугом, њене приземности и идеализма. На народним светковинама увек

је била омиљена фигура, а у говорима је снажно заговарала југословенство. Зофка је водила преписку са Фрањом, из чијих писама издваја неколико редова где знаменита Словенка износи утиске поводом прославе која јој је у народу направљена на педесетогодишњицу, догађају ком је есеј и посвећен.

Закључак

Жанр женског портрета игра велику улогу у упознавању читалачке публике са заслужним женама из других, нарочито словенских земаља. Ипак, биографистика у правом смислу те речи је у *Југославенској жени* примењена тек на одређен број личности и то на Ружену Свободову, Елишку Краснохорску, Соњу Коваљевску, Фрању Тавчарјеву и Марију Јамбришакову. Међутим, осим тога, у избор текстова су ушли и текстови о Марији Конопницкој, Исидори Секулић, Ани Памровој, Ани Видовић, између осталих, из разлога што представљају критике словенских књижевница, иако немају за циљ бављење и приватним видовима њихових живота, односно иако нису целовити у свом портретисању. Исто тако, текстови о историјским или јавним личностима су узети у обзир, уколико имају неке одлике женског портрета.

Савременице о којима се писало и саме су неретко објављивале у *Југославенској жени*. Зофкина приврженост чешкој ситуацији, видљива је и у бројним текстовима на тему дешавања у Чешкој, вестима о отварању женских школа, о социјалним, сталешким и политичким питањима која се тичу Чехиња.

Југославенска жена као и личност Зофке Кведер могу се сматрати мостом који спаја феминисткиње и књижевнице из различитих словенских земаља, местом дијалога и простором панславистичке историје женске књижевности. Како су словенске државе делиле сличну судбину у националним и друштвеним питањима, тако су и предуслови за развој феминистичких идеја у њима били слични. Деветнаести и двадесети век су били векови ослобођења и буђења ових нација, а жене су притом, у социјалистичком духу, играле подједнако важну улогу. Из тог разлога је било погодно представити овај часопис из угла повезаности историје и идеологије, а све са идејом апстраховања словенског феминизма као аналитичке категорије.

Познато је да је овај часопис имао снажну идеолошку подлогу борбе за женску еманципацију, па отуд и текстови о образовању, женама у просвети и јавним службама. Иако су многи од њих инспирисани личним односима аутора и ауторки са истакнутим женама тог доба, они често умеју и да зађу даље у времену и простору те је стога њихов

историографски потенцијал за стварање женске историје словенских народа, али и за стварање историје женске словенске књижевности, изузетан.

¹ Овај текст је настао у оквиру пројекта *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (бр. 178029) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Зденка Хаскова је преводила Зофкина дела на чешки језик те су она објављивана у чешкој периодици. Како Зофка није у потпуности владала чешким језиком, Хаскова јој је помагала и око превода дела из чешке књижевности на немачки језик. Може се тврдити да је Зденка Хаскова оставила највећи утисак на њу. Захваљујући познанству са Милосавом Сисовом, Зофка Кведер је постала издавач и главна сарадница часописа *Домаћи пријатељ* године 1904, а Хелена Малержова и Марија Мајерова су имале велики утицај на развијање њених књижевних и социјалистичких идеја о југословенству.

³ Јулка Хлапец Ђорђевић, „Из прашких дана Зофке Кведрове”, *Летопис Матице српске* књ. 316, св. 1 (1935): 125–7. Види исто: Corinne Fournier Kiss, Alenka Jensterle-Doležal, Zofia Tarajlo-Lipowska, “Prague as a Cultural Center for Slavic Women Writers”, *Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza* vol. 9, num. 51 (2016): 288–9.

⁴ Corinne Fournier Kiss et. al, наведено дело, 290.

⁵ Масарик је толико био доследан идеји еманципације жена да је своме додао женино презиме и постписивао се као Томаш Гариг Масарик. Види: Katherine David, “Czech Feminists and Nationalism in the Late Habsburg Monarchy: The First in Austria”, *Journal of Women’s History* vol. 3, num. 2 (1991): 26–45.

⁶ Током прве године излагања часопис се звао *Женски свијет*.

⁷ Поред тога што су ове личности представљане у виду биографских есеја, оне које су биле у животу су неретко и саме објављивале у часопису.

⁸ Станислава Бараћ наводи да се та слика жене може односити на конкретну жену, женски тип, жену као друштвену групу, одређени митски или књижевни лик. У овом раду, избор текстова је ограничен на слику конкретне жене, иако то не значи да у часопису нема текстова који се тичу и осталих наведених категорија. Значајно су заступљени, рецимо, текстови који се баве женама као друштвеном групом, женама као типовима или женама као књижевним јунакињама.

⁹ Идеологема нове жене је подразумевала неудару и еманциповану жену (в. Станислава Бараћ, „Жанр женског портрета у српској периодици 20-их и 30-их година 20. века”, докторска дисертација (Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2014), 97).

¹⁰ Станислава Бараћ, „Жанр женског портрета у српској периодици 20-их и 30-их година 20. века”, докторска дисертација (Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2014), 17.

¹¹ Ibid, 157–8.

¹² Жарка Свирчев, „Југославенска жена - форум модерне списатељице”, *Књиженство* бр. 5 (2015), <http://www.knjizenstvo.rs/sr-lat/casopisi/2015/zenska-knjizevnost-i-kultura/jugoslavenska-zena-forum-moderne-spisateljice#gsc.tab=0> (приступљено 15. 11. 2020).

¹³ Дара Шљукић, „Женска историја у колективним биографијама знаменитих жена: обнова жанра женског портрета”, *Књиженство* бр. 9 (2019), <http://www.knjizenstvo.rs/sr-lat/casopisi/2019/zenska-knjizevnost-i-kultura/zenska-istorija-u-kolektivnim-biografijama-znamenitih-zena-obnova-zanra-zenskog-portreta#gsc.tab=0> (приступљено 17. 11. 2020).

¹⁴ Женских портрета о несловенским женама готово да у часопису нема. У виду вести постоји, рецимо, текст о новим дешавањима у вези са положајем жена у немачком друштву и један есеј о жени и љубави у делима Елен Кеј.

¹⁵ Zofka Kveder, „Pedesetgodišnjica Ružene Svobodove”, *Jugoslavenska žena* (1918a): 315.

¹⁶ Ibid, 316.

¹⁷ Zofka Kveder, „Eliška Krasnohorska”, *Ženski svijet* (1917): 162.

¹⁸ Ружа Стојановић, „Соња Ковалевска”, *Jugoslavenska žena* (1919): 263.

¹⁹ Jovan Grčić, „Isidora Sekulićeva”, *Jugoslavenska žena* br.1–2 (1920): 28–29.

²⁰ Ibid, 30.

-
- ²¹ Ploetzer Ljuba Drakulić, „Sedamdesetogodišnjica Marije Jambrišakove”, *Ženski svijet* (1917): 18.
- ²² Cihlar Ružica Šarić, „Vera Tkalec”, *Jugoslavenska žena* br. 3–4 (1920): 40.
- ²³ Josip Pasarić, „Znamenita Jugoslovenka”, *Jugoslavenska žena* (1918): 361.
- ²⁴ Zofka Kveder, „Kamila Lucerna”, *Jugoslavenska žena* (1918c): 265.

Izvori

Chlapec, Gjorgjević Julka. „Ana Pamrova”. Jugoslavenska žena br. 3–4 (1920): 66–7.

Drakulić, Ploetzer Ljuba. „Sedamdesetogodišnjica Marije Jambrišakove”. Ženski svijet (1917): 18–22.

Grčić, Jovan. „Isidora Sekulićeva”. Jugoslavenska žena br.1–2 (1920): 28–30.

Heneberg, Većeslav. „Ana Vidovića”. Jugoslavenska žena br. 5–6 (1920): 73–6.

Kveder, Zofka. „Eliška Krasnohorska”. Ženski svijet (1917): 160–3.

Kveder, Zofka. „Pedesetgodišnjica Ružene Svobodove”. Jugoslavenska žena (1918a): 315–7.

Kveder, Zofka. „Pedesetgodišnjica Slovenke Franje Tavčarjeve”. Jugoslavenska žena (1918b): 115–9.

Kveder, Zofka. „Kamila Lucerna”. Jugoslavenska žena (1918c): 264–5.

Marković, Zdenka. „Marija Konopnicka: poljska pesnikinja puka”. Jugoslavenska žena (1918): 202–13.

Pasarić, Josip. „Znamenita Jugoslovenka”. Jugoslavenska žena (1918): 355–61.

Pavić, Josip. „Marija markiza Strocí”. Jugoslavenska žena (1918): 2–5.

Podolj, Marjana. „Katarina Zrinska i njezine kćeri”. Jugoslavenska žena (1919): 228–33.

Šarić, Cihlar Ružica. „Vera Tkalec”. Jugoslavenska žena br. 3–4 (1920): 40–1.

Stojanović, Ruža. „Sonja Kovaljevska”. Jugoslavenska žena (1919): 258–63. (Ćirilica)

Literatura

David, Katherine. "Czech Feminists and Nationalism in the Late Habsburg Monarchy: The First in Austria". *Journal of Women's History* vol. 3, num. 2 (1991): 26–45.

Fournier Kiss, Corinne, Jensterle-Doležal, Alenka, Tarajlo-Lipowska, Zofia. "Prague as a Cultural Center for Slavic Women Writers". *Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza* vol. 9, num. 51 (2016): 279–94.

Barać, Stanislava. „Žanr ženskog portreta u srpskoj periodici 20-ih i 30-ih godina 20. veka”, doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Filološki fakultet, 2014. (Ćirilica)

Svirčev, Žarka. „Jugoslavenska žena – forum moderne spisateljice”. *Knjiženstvo* br. 5 (2015). <http://www.knjizenstvo.rs/sr-lat/casopisi/2015/zenska-knjizevnost-i-kultura/jugoslavenska-zena-forum-moderne-spisateljice#gsc.tab=0>. (pristupljeno 15. 11. 2020). (Ćirilica)

Hlapec Đorđević, Julka. „Iz praških dana Zofke Kvedrove”. *Letopis Matice srpske knj.* 316, sv. 1 (1935): 124–31. (Ćirilica)

Šljukić, Dara. „Ženska istorija u kolektivnim biografijama znamenitih žena: obnova žanra ženskog portreta”. *Knjiženstvo* br. 9 (2019). <http://www.knjizenstvo.rs/sr-lat/casopisi/2019/zenska-knjizevnost-i-kultura/zenska-istorija-u-kolektivnim-biografijama-znamenitih-zena-obnova-zanra-zenskog-portreta#gsc.tab=0>. (pristupljeno 17. 11. 2020). (Ćirilica)

Biljana Skopljak
biljana.skopljak@fil.bg.ac.rs
Faculty of Philology
University of Belgrade

<https://doi.org/10.18485/knjiz.2020.10.10.7>

UDC: 82.09:141.71(497.1)"19"

050:305-055.2(497.12)

821-055.2(497.12)

Original scientific article

Slavic Feminism and Female Portrait Genre in the Magazine

Yugoslav Woman

The topic of this paper is the female portrait genre in the magazine *Yugoslav Woman*, which was published from 1917 to 1920 in Zagreb. Its editor-in-chief, Slovenian writer Zofka Kveder, turned the magazine into a hub for building a network of distinguished women from different Slavic countries. Together with magazine contributors, she published biographies, as well as literary reviews of the works of Slavic women writers. Thus, they played a part in developing the idea of Slavic feminism and Slavic women's literary history. Portraits were written about women writers, as well as women in science, historical figures, humanitarian workers and artists. Therefore, aside from transcending state borders, the magazine has both a diachronic and synchronic character, since the texts were dedicated to notable women throughout history and their counterparts at the time.

Key words: Zofka Kveder, *Yugoslav Woman*, female portrait, Slavic feminism, biography